

Lelki élveboncolás a mészárszéken

Enyedi Ildikó: *Testről és lélekről*

Minden ízében különös, hidegen szép és nem egykönnyen nézhető filmet forgatott csaknem húszéves szünet után Enyedi Ildikó. A *Testről és lélekről* pontosan arról szól, amit a címe ígér: fizikai és érzelmi sérülésekről, a kétféle fájdalomról, vonzalmakról és összekapcsolódásokról, kíméletlenül, kényelmetlenül, mégis érzékenyen és empátiával.

Mozdulatlan, havas erdei táj. Hideg tónusok, mélységes csend, csak néhol rezdül egy-egy levél. Egy szarvas lépked lassan, megfontoltan a deres avaron. Aki semmit nem olvasott vagy hallott előre Enyedi Ildikó

*Közel és mégis távol.
Morcsányi Géza és Borbély
Alexandra*

Berlinale-nyertes filmjéről, azt hiheti, rossz terembe sétált be a moziban, és véletlenül egy természetfilm vetítésébe csöppent. A végtelenül nyugalmas álomból az ébredés kegyetlen: a valóság, az emberek hétköznapi világa szintén hideg színekkel operál, de teljességgel hiányzik belőle a költőiség. Egy vágóhídon vagyunk: itt nem gyönyörű, szabadon bóklászó királyi vadak, hanem utolsó óráikat élő szarvasmarhák uralják a képet, a körülöttük sürgő-forgó emberek szinte semmiképpen nem érintkeznek velük, az egész folyamat gépesített. Idegenség, kapcsolatnélküliség. Nem vegán propagandafilmről van szó, nem akarja a szánakozás könnyeit csalni a szemünkbe, de ember, vagyis néző legyen, aki nem számolja vissza a másodperceket, hogy vajon meddig kell még Herbai Máté szenttelen kame-

rájának lencséjén keresztül egyenesen a szemébe néznünk egy leölés előtt álló tehénnek. Mert, mint az a filmben egy meglehetősen rendhagyóra sikeredő állásinterjún el is hangzik, nem járható út kizárólag nyersanyagnak tekinteni a szarvasmarhákat, holott valóban tulajdonképpen akként szolgálnak szegények – ám anélkül, hogy bármiféle emberi érzellel viszonyulnánk hozzájuk, ebbe a munkába bele lehet rokkanni.

A mézárszéki nyersség a lelki történésekkel képez meghökkenítő párhuzamot. A két főszereplő, a vágóhídi gazdasági igazgató, Endre (Morcsányi Géza) és a frissen felvett minőségellenőr, Mária (Borbély Alexandra) életét sérülések keserítik meg. A férfit testi, a nőt lelki nyomor sújtja: Endre fél karja béna, Mária pedig erősen autisztikus jegyeket mutat, képtelen a kapcsolatteremtésre, ugyanakkor kényszerességre utaló tünetekkel is küzd. Két milliméterrel vastagabb zsírréteg miatt már másodosztályúvá nyilvánítja a vágóhídon készülő hústermékek zömét, magára vonva a kolléganők haragját, ami ugyanakkor őt teljesen hidegen hagyja, és a lehető legrosszabb pillanatokban mondja ki, ami a szívét nyomja, miközben sejtelve sincs róla, mennyire tapintatlannak vagy épp zavarba ejtően őszintének tűnik. A két kolléga fájdalmas lassúsággal, étkezdei találkozások és félszeg munkahelyi beszélgetések nyomán döcögve alakulató románcának útjában áll ugyanakkor a kettejük közti jelentős korkülönbség is. Legalábbis testi

síkon – lélekben minden éjjel együtt bóklásznak a téli erdőben, isznak a kristálytisza patakvízből, sőt néha még az orrukat is összedörgölik – egy hím- és egy nőstényszarvas képében.

A cselekmény alap gondolatával, jelesül azzal, hogy a két zárkózott ember egyszer csak elkezdti ugyanazt álmodni, nem volt nehéz előre találkozni, hiszen amikor februárban elhozta a Berliini Nemzetközi Filmfesztivál nagydíját, az Aranymedvét, minden erről szóló cikkben és interjúban elhangzott, de ez a film nem feltétlenül attól jó, ami történik benne, sokkal inkább attól, ahogyan. A poézis és a brutálitás, az elvont és a való, a közöny és a szenvedély, a románc és a vér szüntelenül váltogatja egymást, a legvadabb párhuzamokat és ellentétpárokat képezve a szarvas és a szarvasmarha, az erdő és a munkahelyi étkezde, a hústermék és az ember között. A bizarr vizeken Borbély Alexandra, vagyis

Mária vezet minket. A felvidéki származású színésznő arca, főleg a gyakori, közepre komponált közeliken mintha nem is lenne teljesen emberi: nemcsak a vonásai, hanem mozdulatai, riadt, apró oldalpillantásai, hosszú csendjei is gyakran inkább hajaznak szarvasra, mint hús-vér nőre. Morcsányi Géza pedig épp azért annyira megrázóan hiteles, mert nem is színész: a dramaturg-műfordítónak ez az első filmszerepe, nem alakít tehát, legalábbis nem a szó „profi” értelmében, inkább ösztönösen, zsigeri szinten azonosul a szereplővel, ami menti a fel-felbukkanó esetlenségeit is.

A vetítés kezdetére várakozva a mozi előterében elcsíptem egy párbeszédfoszlányt két idős hölgy között. Szavaikból kiderült, hogy nagyon rég nem voltak filmszínházban, multiplexben pedig, merem feltételezni, soha. „Csak ne legyen nyomasztó!” – jegyezte meg egyikük, amikor elindultunk a vetítőterem felé. Nos, egyrészt a hölgynek nem javasolnám, hogy mostanában lottószelvényt vegyen, mert ez a reménye sajnos a legkevésbé sem vált be, másrészt viszont azt is kár volna elhallgatni, hogy ez a bizarr vágóhídi románc tele van humorral. Igaz, a teremben ülő közönség a kezdeti döbbenet után vonakodva kezdett itt-ott mosolyogni, de a kézzelfoghatóan mindennapi, hoci-nesze típusú ügyeskedésektől a felkavaróan komikus önfelfedező útig, amit Mária tesz meg, sok helyütt van okunk a nevetésre.

A poénok mellett lélekemelően üdítő (és sok-sok Kossuth-díjtől csillogó) színfolt néhány magyar színészlegenda felbuk-

kanása, akik kisebb-nagyobb szerepekben színesítik a nyomasztó hangulatú összképet. Jordán Tamás pszichoterapeutaként, Mácsai Pál rendőrnyomozóként feledteti el egy-egy jelenetben, hogy bárki más is játszik a filmben rajta kívül, a kilencvenesztendős Békés Itala szerepéről pedig csak annyit mondanék, megnéztem volna a kollégák arcát a forgatáson, amikor kivágja emlékezetes aranyköpését.

Nem habkönnyű kikapcsolódás tehát Enyedi Ildikó filmje. Csendes utazás inkább befelé, olyan, ami alatt nem fogunk kényelmesen hátradőlni, sokkal inkább a karfát szorongatni, mintha valami krimit néznénk, anélkül hogy pontosan tudnánk, mitől is érezzük furcsán magunkat. A meghökkenítő kezdettől a megrázó végki- fejtetig minden pillanata egyedi élmény – vajon a magyar művészvilágban hány ilyen világszínvonalú alkotás rejtőzik még a felszín alatt, és mikor lesz, lesz-e lehetőségük megvalósulni?

NAGY ORSOLYA

Testről és lélekről

Magyarország, 2017

Írta és rendezte:
Enyedi Ildikó

Szereplők: Morcsányi Géza,
Borbély Alexandra, Nagy
Ervin,

Tenki Réka, Jordán Tamás,
Mácsai Pál

Zene: Balázs Ádám

Fényképezte: Herbai Máté